

Oponentský posudek na práci Bc. Alžběty Vašákové

„Život Josefa Urválka“

Ve své rozsáhlé a kultivovaně psané historické práci autorka mapuje život a kariéru JUDr. Josefa Urválka, „známého především v roli prokurátora nezákonných procesů 50. let.“ (viz Úvod, s. 7).

Tento, zprvu českobudějovický okresní soudce, který – jak uvádí V. Hejl – byl kdysi podle všech běžných měřítek spořádaný a slušný člověk, se po válce stal konfidentem Státní bezpečnosti, byl jmenován krajským prokurátorem, pak postoupil ke Státní prokuratuře do Prahy a vešel do historie účastí na procesu s R. Slánským, načež se stal v r. 1957 předsedou Nejvyššího soudu a dosloužil do penze jako ředitel Výzkumného ústavu kriminologického.

V tomto mapování autorka vychází ze zdrojů Národního archivu a Státního oblastního archivu v Třeboni, dále z odborné literatury a také z dochovaných novinových rozhovorů s J. Urválkem.

Linii jeho života a kariéry autorka sleduje v souvislostech s fungováním a praxí tehdejšího soudnictví, a poskytuje tak vhled do tehdejších „mechanismů práva“ ve vykonstruovaných procesech s třídními nepřáteli jako nepřáteli státu. To ilustruje na popisech mnoha procesů, resp. spíše monstrprocesů, jako např. s R. Slánským, J. Toufarem, M. Horákovou, ale i dalšími). Autorka sama uvádí, že v oblasti odborné literatury primárně vycházela z prací Karla Kaplana, proto bych ji upozornila i na další jeho publikaci „Největší politický proces. M. Horáková a spol.“, z níž se kromě mnoho jiného dozvíme, že prokurátoři si mezi sebe obviněné, na něž se při studiu spisového materiálu zaměřovali: J. Urválek na M. Horákovou, J. Nestávala a J. Hejdu a spolu pak s L. Brožovou na další, nebo že ještě 8. června 1950, kdy byly v tomto politickém procesu vyneseny rozsudky, se VII. Senát Státního soudu za účasti prokurátora J. Urválka usnesl nedoporučit prezidentu republiky udělení milosti čtyřem odsouzeným k smrti.

Ve své práci autorka také klade: „otázku motivace J. Urválka a jeho postojů, a to bez dezinterpretace nebo zjednodušování.“ Jaké byly osobní pohnutky prokurátorova zapojení do pounorových perzekucí a politických procesů? Kariéra? Přesvědčení? Strach? Hypotézu o konfliktu mezi dvěma rolemi („na

jedné straně poctivého prokurátora, který se za každou cenu snaží prosadit spravedlnost a na druhé straně role komunisty, který poslušně následuje pokyny strany, i když má o nich pochybnosti“ – viz. s 75) autorka odmítá a cituje slova samotného Urválka, že takový konflikt mezi vědomím povinnosti sloužit spravedlnosti a povinnosti, vyplývající z jeho komunistického přesvědčení, nezažíval, „protože věřil v pravdivost důkazů, výpovědí obviněných, svědků, znalců.“ Dodejme, že tato slova vyjádřil J. Urválek 30.1. 1969, ale ze Zprávy o organizovaném násilí víme, že si již v letech 1955-56 pročetl podrobná doznání strůjců procesu se Slánským, Doubka a Kohoutka.

Téma předložené diplomové práce je způsobem autorčina zpracování uchopeno jako práce historická (ostatně vedoucím práce je současný přední historik): autorka, jak jsem již zmínila, vychází hojně z archivních dokumentů a historicko-dokumentační odborné literatury. Uvádí odkazy, rozlišuje mezi přímými citacemi a parafrázemi. V chronologii daného tématu vnímám v práci i výkladovou rovinu, v níž autorka uplatnila kultivovanou stylistiku jedné své odborné studijní profilace: český jazyk. V menší, avšak přece alespoň otevírající míře, práce obsahuje přesah do druhého autorčina studijního oboru (základů společenských věd), tím, že (si) zde autorka klade otázku motivace a pohnutek člověka k účasti na nespravedlivých politických procesech. Autorka přiznává, že k pravdivé odpovědi na tuto otázku tak, aby bylo možné „dotvoření skutečného obrazu (osobnosti) prokurátora Urválka, by bylo třeba i práce psychologů či psychiatrů“ (viz s. 7). Nabízející se přesah např. do filozofie by zde byl příhodný v souvislosti s otázkami, které položila H. Arendtová: Je možné páchat zlo bez jakýchkoli motivů? Bez záměru nebo zájmu na páchání zla? Může člověk aktivně participovat na zločinech, i když se „nechce projevit jako zločinec“? Shoduje se neschopnost myslet s katastrofálním selháním toho, čemu se běžně říká svědomí?

Tento možný přesah zůstal autorkou nerozvinut, zároveň však na druhé straně uznávám, že jeho rozvinutí by neúměrně navýšilo už tak značný rozsah této práce, u níž jednoznačně považuji stanovený záměr za naplněný.

Závěrečná práce splňuje podmínky kladené na diplomové práce v příslušném oboru.

Otázky k obhajobě:

1. V práci explicitně neformulujete cíl své práce; uveďte jej proto v odlišení od své motivace ke zpracování daného tématu a v odlišení od jejího záměru.
2. V souvislosti s vinou a snahou o „vyvinění“ představte pojetí viny u K. Jasperse.

V Praze dne 8.8.2018

PhDr. Věra Jirásková, Ph.D.